

Obdormio, et somnum capio; sed, « Obdormiam, et somnum capiam. Tunc corruptibile hoc induetur incorruptione, et mortale hoc induetur immortalitate: tunc absorbebitur mors in victoriam¹. » Hoc est, unde dicitur: « Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus². »

X. Quapropter congruenter ultimum annectit, et dicit: « Quoniam tu, Domine, singulariter in spe habitare fecisti me³. » Hic non dixit, Facies; sed, « Fecisti. » In quo ergo jam ista spes est, erit profecto etiam quod speratur. Et bene ait, « Singulariter. » Potest enim referri adversus illos multos, qui multiplicati a tempore frumenti, vini et olei sui dicunt: « Quis ostendit nobis bona? » Perit enim hæc multiplicitas, et singularitas tenetur in sanctis: de quibus dicitur in Actibus Apostolorum: « Multitudinis autem credentium erat anima una, et cor unum⁴. » Singulares ergo et simplices, id est, secreti a multitudine ac turba nascentium rerum ac morientium, amatores æternitatis et unitatis esse debemus, si uni Deo et Domino nostro cupimus inhærere.

ENARRATIO

IN PSALMUM V.

I. TITULUS Psalmi est, « Pro ea quæ hæreditatem accipit⁵. » Intelligitur ergo Ecclesia, quæ accipit hæreditatem vitam æternam per Dominum nostrum Jesum Christum, ut possideat ipsum Deum, cui adhærrens beata sit,

¹ 1 Cor. xv, 54. — ² Rom. viii, 25. — ³ Psal. ix, 10. — ⁴ Act. iv, 32. — ⁵ Psal. v, 1.

secundum illud: « Beati mites, quia ipsi hæreditate possidebunt terram¹. » Quam terram, nisi de qua dicitur: « Spes mea es tu, portio mea in terra viventium²? » Et illud manifestius: « Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei³. » Dicitur et hæreditas Dei vicissim Ecclesia secundum illud: « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam⁴. » Ergo hæreditas nostra Deus dicitur, quia ipse nos pascit et continet: hæreditas Dei dicimur, quia ipse nos administrat et regit. Quapropter vox Ecclesiæ est in hoc Psalmo vocatæ ad hæreditatem, ut et ipsa fiat hæreditas Domini.

II. « Verba mea exaudi, Domine⁵. » Vocata invocatur Dominum: ut, eodem opitulante, pertranseat nequitiam sæculi hujus, et ad eum perveniat. « Intellige clamorem meum⁶. » Bene ostendit quis iste sit clamor, quam interior de cordis cubili sine strepitu corporis perveniat ad Deum; quandoquidem vox corporalis auditur, spiritalis autem intelligitur. Quanquam hoc sit etiam exaudire Dei, non aure carnali, sed majestatis præsentia.

III. « Intende voci obsecrationis meæ⁷: » id est, illi voci, quam ut Deus intelligat, petit: quæ qualis sit, jam insinuavit, cum dixit: « Intellige clamorem meum. » Intende voci obsecrationis meæ, Rex meus et Deus meus⁸. » Quamvis et Filius Deus, et Pater Deus, et simul Pater et Filius unus Deus, et si interrogemur de Spiritu sancto, nihil aliud respondendum est, nisi quod Deus sit; et cum simul dicuntur Pater et Filius et Spiritus sanctus, nihil aliud intelligendum est quam unus Deus: tamen regem Filium solent appellare Scripturæ. Secundum ergo illud quod dictum est: « Per me itur ad Patrem⁹, » recte primo, « Rex meus; » et deinde, « Deus

¹ Matth. v, 4. — ² Psal. cxli, 6. — ³ Id. xv, 5. — ⁴ Id. ii, 8. — ⁵ Id. v, 2. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ibid. 3. — ⁸ Ibid. — ⁹ Joan. xiv, 6.

» meus. Nec tamen dixit, « Intendite, » sed, « Intende. » Non enim duos aut tres deos fides catholica prædicat, sed ipsam Trinitatem unum Deum. Non ut eadem Trinitas simul possit aliquando Pater, aliquando Filius, aliquando Spiritus sanctus dici, sicut Sabellius credidit: sed ut Pater nonnisi Pater, et Filius nonnisi Filius, et Spiritus sanctus nonnisi Spiritus sanctus, et hæc Trinitas nonnisi unus Deus. Quia et cum dixisset Apostolus: « Ex quo omnia, » per quem omnia, in quo omnia¹, » Trinitatem ipsam insinuasse creditur: nec tamen subiecit, « Ipsi gloria, » sed, « Ipsi gloria. »

IV. « Quoniam ad te orabo, Domine, mane exaudies » vocem meam². » Quid sibi vult quod superius dixit: « Exaudi, » quasi in præsentem se exaudiri cuperet: nunc vero dicit: « Mane exaudies; » non, « Exaudi: » et, « Ad » te orabo; » non, « Ad te oro: » et deinceps, « Mane » astabo tibi, et videbo; » non, « Asto et video? » Nisi forte superior ejus oratio ipsam invocationem ostendit: caligans autem inter procellas hujus sæculi, sentit se non videre quod cupit, et tamen sperare non desinit. Spes enim quæ videtur, non est spes³. » Intelligit tamen quare non videat, quia nondum nox peracta est, id est, tenebræ quas peccata meruerunt. Dicit ergo: « Quoniam ad te » orabo, Domine, » id est, quoniam tantus es ad quem orabo: « Mane exaudies vocem meam. » Non ille es, inquit, qui possis videri ab eis, quorum ab oculis nox peccatorum nondum recessit: peracta ergo erroris mei nocte, et discedentibus tenebris, quas mihi peccatis meis fecit, exaudies vocem meam. Cur ergo superius non ait: « Exaudies; » sed, « Exaudi? » An postquam clamavit, « Exaudi, » et non, « Exaudita est, » sensit quid oporteat transire, ut possit exaudiri? An et superius exaudita

¹ Rom. xi, 36. — ² Psal. v, 4. — ³ Rom. viii, 24.

est, sed nondum se intelligit exauditam, quia nondum videt a quo exaudita est: et quod nunc ait: « Mane » exaudies, » hoc intelligi voluit, « Mane intelligam me » esse exauditam? » qualis est ista locutio, « Exurge, » Domine¹, » id est, « Fac me exurgere. » Sed hoc de resurrectione Christi accipitur: illud certe non potest recte aliter accipi: « Tentat vos Dominus Deus vester, ut » sciat si diligitis eum², » nisi ut vos per illum sciatis, et vobismetipsis manifestetur, quantum in ejus amore profeceritis.

V. « Mane astabo tibi, et videbo³. Astabo » quid est nisi non jacebo? Quid est autem aliud jacere, nisi in terra quiescere, quod est in terrenis voluptatibus beatitudinem quaerere? « Astabo, inquit, et videbo. » Non est ergo inhærendum terrenis, si volumus Deum videre, qui mundo corde conspicitur. « Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Non habitabit juxta te malignus, neque per- » manebunt injusti ante oculos tuos. Odisti omnes qui » operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur » mendacium. Virum sanguinum et dolosum abominabitur » Dominus⁴. » Iniquitas, malignitas, mendacium, homicidium, dolus, et quidquid hujusmodi est, ipsa nox est qua transeunte fit mane, ut videatur Deus. Causam ergo exposuit, quare mane astabit, et videbit: « Quoniam non Deus » volens iniquitatem, inquit, tu es. » Si enim Deus esset qui vellet iniquitatem, posset etiam ab iniquis videri, ut non mane videtur, id est, cum iniquitatis nox pertransierit.

VI. « Non habitabit juxta te te malignus: » id est, non sic videbit, ut hæreat. Ideo sequitur: « Neque per- » manebunt injusti ante oculos tuos. » Quia oculi eorum, id est, mens eorum reverberatur luce veritatis propter tenebras peccatorum: quorum consuetudine fulgorem

¹ Psal. iii, 7. — ² Deut. xii, 3. — ³ Psal. v, 5. — ⁴ Ibid. 6, 7.

rectæ intelligentiæ sustinere non possunt. Ergo et qui vident aliquando, id est, qui verum intelligunt, tamen adhuc iniusti sunt, non ibi permanent amando ea quæ avertunt a vero. Gerunt enim secum suam noctem, id est, non solum consuetudinem, sed etiam amorem peccandi. Quæ nox, si transierit, id est, si peccare destiterint, et ipse amor atque consuetudo fugata fuerit, fit mane, ita ut non solum intelligant, sed etiam inhæreant veritati.

VII. « Odisti omnes qui operantur iniquitatem. » Odium Dei ex illa locutione intelligendum est, qua odit peccator quisque veritatem. Videtur enim quod et illa odit, quos in se manere non sinit. Non autem manent, qui eam sustinere non valent. « Perdes omnes qui loquuntur mendacium. » Hoc enim est veritati contrarium. Sed ne quis putet aliquam substantiam vel daturam veritati esse contrariam, intelligat ad id quod non est pertinere mendacium, non ad id quod est. Si enim hoc dicitur quod est, verum dicitur: si autem hoc dicitur quod non est, mendacium est. Ideo inquit: « Perdes omnes qui loquuntur mendacium: » quia recedentes ab eo quod est, ad id quod non est declinantur. Multa quidem videntur pro salute aut commodo alicujus, non malitia, sed benignitate mendacia: quale illarum in Exodo obstetricum, quæ Pharaoni falsum renuntiaverunt¹, ut infantes filiorum Israël non necarentur. Sed etiam ista non re, sed indole laudantur: quoniam qui tantum hoc modo mentiuntur, merebuntur aliquando ab omni mendacio liberari. Nam in his qui perfecti sunt, nec ista mendacia inveniuntur. Quibus dictum est: « Sit in ore vestro: Est est; non, non: quidquid amplius est, a malo est². » Nec immerito alio loco scriptum est: « Os quod mentitur, occidit animam³: » ne quis ar-

¹ Exod. 1, 19. — ² Matth. v, 37. — ³ Sap. 1, 11.

bitretur perfectum et spiritalem hominem pro ista temporali vita, in cuius morte non occiditur anima, sive sua, sive alterius, debere mentiri. Sed quoniam aliud est mentiri, aliud verum occultare; siquidem aliud est falsum dicere, aliud verum tacere: si quis forte vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere, paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere; ut neque prodat, neque mentiatur, ne occidat animam suam pro corpore alterius. Si autem hoc nondum potest, vel sola hujus necessitatis habeat mendacia, ut etiam ab istis, si sola remanserint, liberari mereatur, et Spiritus sancti robur accipere, quo quidquid perpetiendum est pro veritate, contemnat. Duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa, cum aut jocamur, aut ut prosimus mentimur. Illud primum in jocando, ideo non est perniciosissimum, quia non fallit. Novit enim ille cui dicitur, joci causa esse dictum. Secundum autem ideo mitius est, quia retinet nonnullam benevolentiam. Illud vero quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est. Tanquam verbi gratia, si cui gladius commendetur, et promittat se redditurum, cum ille qui commendavit poposcerit; si forte gladium suum repetat furens, manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hic ideo non habet duplex cor, quia ille cui commendatus est gladius, cum promittebat se redditurum poscenti, non cogitabat furem posse repetere. Verum autem occultavit et Dominus, cum Discipulis nondum idoneis dixit: « Multa habeo vobis dicere, sed » nunc non potestis portare illa¹: » et apostolus Paulus ait: « Non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi » carnalibus². » Unde manifestum est non esse culpan-

¹ Joan. xvi, 12. — ² 1 Cor. iii, 5.

dum, aliquando verum tacere. Falsum autem dicere, non invenitur concessum esse perfectis.

VIII. « Virum sanguinum, et dolosum abominabitur » Dominus¹. » Potest hic recte videri repetitum, quod ait superius: « Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium: » ut « Virum » sanguinum » ad operantem iniquitatem referas, « Dolosum » autem ad mendacium. Dolus enim est, cum aliud agitur, aliud simulatur. Et apto verbo usus est quod ait, « Abominabitur. » Solent enim abominati dici, exheredati. Hic autem Psalmus « pro ea est, quæ hæreditatem accipit: » quæ subjicit exultationem spei suæ, dicens: « Ego autem in multitudine miserationis tuæ, introibo in domum tuam². In multitudine miserationis, » fortasse in multitudine hominum perfectorum et beatorum dicit, quibus civitas illa constabit, quam nunc parturit et paulatim parit Ecclesia. Homines autem multos regeneratos atque perfectos, recte dici multitudinem miserationis Dei quis negat; cum verissime dictum sit: « Quid » est homo, quod memor es ejus; aut filius hominis, quia » visitas eum³? « Introibo in domum tuam: » tanquam lapis, credo, in ædificium, dictum est. Quid enim aliud domus Dei quam templum Dei est, de quo dictum est: « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos⁴? » Cujus ædificii lapis angularis est ille⁵, quem suscepit coæterna Patri Virtus et Sapientia Dei.

IX. « Adorabo ad templum sanctum tuum, in timore » tuo⁶. Ad templum, » sicut prope templum intelligimus. Non enim ait: « Adorabo in templo sancto tuo; » sed, « Adorabo ad templum sanctum tuum. » Intelligendum etiam est non de perfectione, sed de progressu ad perfec-

¹ Psal. v, 7. — ² Ibid. 8. — ³ Id. viii, 5. — ⁴ I Cor. iii, 17. — ⁵ Ephes. ii, 10. — ⁶ Psal. v, 8.

tionem dictum esse: ut illud perfectionem significet. « Introibo in domum tuam. » Sed ut hoc proveniat, prius « Adorabo, inquit, ad templum sanctum tuum. » Et fortasse ob hoc addidit: « In timore tuo, » quod magnum est præsidium procedentibus ad salutem. Cum autem quisque pervenerit, fiet in eo quod dictum est: « Consummata » dilectio foras mittit timorem¹. » Non enim timent jam amicum, quibus dictum est: « Jam non dicam vos servos, sed amicos², » cum ad id, quod promissum est, perducti fuerint.

X. « Domine, deduc me in tua justitia propter inimicos » meos³. » Satis hic declaravit in perfectione se esse, id est, in propectu ad perfectionem, nondum in ipsa perfectione, quando ut deducatur exoptat. « In tua justitia » autem, non in ea quæ videtur hominibus. Nam et malum pro malo reddere, justitia videtur: sed non est ejus de quo dictum est: « Qui facit oriri solem suum super bonos » et malos⁴: » quia et cum punit Deus peccatores, non malum suum eis infert, sed malis eorum eos dimittit. « Ecce, inquit, parturit injustitiam, concepit laborem, » et peperit iniquitatem: lacum aperuit et effodit eum, » et incidit in foveam quam operatus est: convertetur » dolor ejus in caput ejus, et in verticem ejus iniquitas » ejus descendet⁵. » Cum ergo punit Deus, ut iudex punit eos qui legem prætereunt, non eis inferens de se ipso malum, sed in id quod elegerunt eos expellens, ad complendam summam miseriarum. Homo autem cum malum pro malo reddit, malo voto id facit: et ob hoc prior ipse malus est, dum punire vult malum.

XI. « Dirige in conspectu tuo iter meum⁶. » Nihil manifestius est, quam id tempus eum commendare, quo

¹ I Joan. iv, 18. — ² Joan. xv, 15. — ³ Psal. v, 9. — ⁴ Matth. v, 45. — ⁵ Psal. vii, 15-17. — ⁶ Id. v, 9.

proficit. Hoc est enim iter quod non terrarum locis peragitur, sed affectibus animorum. « In conspectu, inquit, » tuo dirige iter meum : » id est, ubi nullus hominum videt : quibus credendum non est laudantibus, aut vituperantibus. Non enim ullo modo possunt de aliena conscientia judicare, in qua iter dirigitur ad Deum. Ideo subiecit : « Quoniam non est in ore eorum veritas¹. » Quibus utique judicantibus non est credendum, et ideo intro ad conscientiam et ad Dei conspectum confugiendum est. « Cor eorum vanum est. » Quomodo ergo potest esse in ore eorum veritas, quorum cor fallitur de peccato et poena peccati? Unde revocantur homines illa voce : « Ut quid » diligitis vanitatem, et quæritis mendacium²? »

XII. « Sepulcrum patens est guttur eorum³. » Ad voracitatis significationem referri potest, propter quam plerumque homines adulatione mentiuntur. Et mirabiliter dixit, « Patens sepulcrum : » quoniam semper inhiat illa voracitas, non ut sepulcra quæ receptis cadaveribus muniuntur. Potest et illud intelligi, quod mendacio et blanda adulatione trahunt in se quos ad peccata illectant; et eos tanquam devorant, cum in suam vitam convertunt. Quod quibus contingit, quoniam peccato moriuntur, recte illi a quibus inducuntur, sepulcra patentia dicti sunt : quia et ipsi quodam modo exanimes sunt, vitam non habendo veritatis; et mortuos in se recipiunt, quos verbis mendacibus et vano corde interemptos in se convertunt. « Linguis suis dolose agebant, » id est, linguis malis. Nam hoc videtur significare, cum dicit, « Suis. » Mali enim malas habent linguas, id est, mala loquuntur, cum loquuntur dolum. Quibus Dominus dicit : « Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali⁴? »

XIII. « Judica illos, Deus : decidant a cogitationibus

¹ Psal. vii, 10. — ² Id. iv, 3. — ³ Id. v, 11. — ⁴ Matth. xii, 34.

» suis¹. » Prophetia est, non maledictio. Non enim optat ut eveniat; sed cernit quid eventurum sit. Contigit namque illis, non quia videtur optasse; sed quia tales sunt ut merito contingat. Sic enim et quod postea dicit : « Lætentur » omnes qui sperant in te², » per prophetiam dicit; quoniam cernit esse lætatuos. Sic per prophetiam dictum est : « Excita potentiam tuam et veni³ : » quoniam videbat esse venturum. Quanquam possit etiam hoc modo accipi quod dictum est : « Decidant a cogitationibus suis, » ut magis bene ab eo optatum credatur, dum cadunt a cogitationibus suis malis, id est, ut jam non cogitent mala. Sed vetat sic intelligi quod sequitur, « Expelle eos. » Nullo enim modo potest in bonam partem accipi, cum quisque expellitur a Deo. Quapropter per prophetiam dictum, non per malevolentiam, intelligitur : cum hoc dictum sit, quod necessario talibus eventurum est, qui in peccatis quæ memorata sunt, perseverare voluerint. « Decidant ergo a cogitationibus suis, » dictum est, decidant accusantibus se cogitationibus suis, testimonium perhibente conscientia sua, sicut Apostolus dicit : « Et » cogitationum accusantium seu defendentium, in revelatione justi iudicii Dei⁴. »

XIV. « Secundum multitudinem impietatum eorum » expelle eos⁵ : » id est, longe eos expelle. Hoc est enim « Secundum multitudinem impietatum eorum, » ut multum expellantur. Expelluntur ergo impij ab illa hæreditate, quæ intelligendo et videndo Deum possidetur : sicut expelluntur morbidi oculi fulgore lucis, cum illis ea poena est quæ aliis lætitia. Non ergo ipsi mane astabunt, et videbunt. Et tam magna poena est ista expulsio, quam magnum præmium est illud quod dicitur : « Mihi autem

¹ Psal. v, 11. — ² Ibid. 12. — ³ Psal. lxxix, 3. — ⁴ Rom. ii, 15, 16. — ⁵ Psal. v, 11.

» adhærere Deo bonum est¹. » Huic pœnæ contrarium est : « Intra in gaudium Domini tui. » Quia huic expulsionis simile est : « Projicite illum in tenebras exteriores². »

XV. « Quoniam inamaricaverunt te, Domine³. Ego sum, » inquit, panis qui de cœlo descendi⁴ : » et, « Opera- » mini escam quæ non corrumpitur⁵ : » et, « Gustate, » et videte quoniam suavis est Dominus⁶. » Peccatoribus autem panis veritatis amarus est. Unde os verâ dicentis oderunt. Ipsi ergo inamaricaverunt Deum, qui peccando in eam ægritudinem devenerunt, ut cibum veritatis, quo sanæ animæ gaudent, tanquam felleum sustinere non possint.

XVI. « Et lætentur omnes qui sperant in te : » utique illi, quibus gustantibus suavis est Dominus. « In æternum » exultabunt, et inhabitabis in eis⁷. » Ipsa ergo erit æterna exultatio, cum templum Dei fiunt justî : et erit gaudium ipsorum, ipse incola eorum. « Et gloriabuntur in te omnes » qui diligunt nomen tuum⁸ : » tanquam cum adest eis ad fruendum quod diligunt. Et bene « In te, » tanquam possidentes hæreditatem, de qua titulus Psalmi est : cum et ipsi sint ejus hæreditas, quod significat, « Inhabitabis in » eis. » A quo bono prohibentur quos secundum multitudinem impietatum eorum expellit Deus.

XVII. « Quoniam tu benedices justum⁹. » Hæc est benedictio, gloriari in Deo, et inhabitari a Deo. Ista sanctificatio conceditur justis. Sed ut justificentur, præcedit vocatio : quæ non est meritum, sed gratiæ Dei. « Omnes » enim peccaverunt, et egent gloria Dei¹⁰. Quos enim » vocavit, hos et justificavit : quos autem justificavit, hos » et glorificavit¹¹. » Quia ergo vocatio non meritum nos-

¹ Psal. LXXII, 28. — ² Matth. XXV, 21 et 30. — ³ Psal. V, 11. — ⁴ Joan. VI, 51. — ⁵ Ibid. 27. — ⁶ Psal. XXXIII, 8. — ⁷ Id. V, 12. — ⁸ Ibid. — ⁹ Ibid. 13. — ¹⁰ Rom. III, 13. — ¹¹ Id. VIII, 30.

trorum, sed benevolentiae et misericordiae Dei est, subjecit dicens : « Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ » coronasti nos¹. » Bona enim voluntas Dei præcedit bonam voluntatem nostram, ut peccatores vocet in pœnitentiam. Et ipsa sunt arma quibus expugnatur inimicus : contra quem dicitur : « Quis accusabit adversus electos » Dei? » et, « Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui » unico Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus » tradidit illum². Si enim adhuc cum inimici essemus, » Christus pro nobis mortuus est; multo magis reconciliati, salvi erimus ab ira per ipsum³. » Hoc est invictissimum scutum, quo repellitur inimicus, desperationem salutis suggerens multitudine tribulationum et tentationum.

XVIII. Totus ergo textus Psalmi est oratio ut exaudiat; ab eo quod scriptum est : « Verba mea exaudi, Domine, » usque ad, « Rex meus et Deus meus. » Deinde intellectus eorum quæ impediunt ad videndum Deum, id est, ut se exauditam esse cognoscat, ab eo quod scriptum est : « Quoniam ad te orabo, Domine, mane exaudies vocem meam, » usque ad, « Virum sanguinum et dolosum » abominabitur Dominus. » Tertio sperat se domum Dei futuram, et nunc ei appropinquare in timore ante consummationem quæ expellit timorem, ab eo quod scriptum est : « Ego autem in multitudine miserationis tuæ, » usque ad, « Adorabo ad templum sanctum tuum in timore » tuo. » Quarto proficientem se atque promoventem inter illa ipsa, quibus impediri se sentit, orat ut adjuvetur intrinsecus, ubi nemo hominum videt, ne avertatur malis linguis, ab eo quod scriptum est : « Domine, deduc me » in tua justitia propter inimicos meos, » usque ad, « Linguis suis dolose agebant. » Quinto prophetia est,

¹ Psal. V, 13. — ² Rom. VIII, 31 et 33. — ³ Id. V, 9, 10.

quæ poena maneat impios, quando justus vix salvus erit; et quod præmium justis adepturi sint, qui vocati venerunt, et donec perducerentur viriliter omnia sustinuerunt, ab eo quod scriptum est: « Judica illos, Deus, » usque in finem Psalmi.

ENARRATIO

IN PSALMUM VI.

In finem, in hymnis de octavo, Psalmus David¹.

I. « De octavo, » hic videtur obscurum². (Nam cætera in hoc titulo manifestiora sunt.) Visum est autem nonnullis diem judicii significare, id est, tempus adventus Domini nostri, quo venturus est judicare vivos et mortuos. Qui adventus, computatis annis ab Adam, post septem annorum millia futurus creditur: ut septem annorum millia tanquam septem dies transeant, deinde illud tempus tanquam dies octavus, adveniat. Sed quoniam dictum est a Domino: « Non est vestrum scire tempora, quæ Pater » posuit in sua potestate³: » et, « De die vero et illa hora » nemo scit, neque Angelus, neque Virtus, neque Filius, » nisi solus Pater⁴: » et illud quod scriptum est, tanquam furem venire diem Domini⁵, satis aperte ostendit neminem sibi oportere arrogare scientiam illius temporis, computatione aliqua annorum. Si enim post septem millia annorum ille dies venturus est, omnis homo potest annis

¹ Psal. vi, 1. — ² Vide D. Guillon, tom XXI, p. 405-406. — ³ Act. 1, 7. — ⁴ Matth. xxiv, 36. — ⁵ 1 Thess. v, 2.

computatis adventum ejus addiscere. Ubi erit ergo, quod nec Filius hoc novit? Quod utique ideo dictum est, quia per Filium homines hoc non discunt, non quod apud se ipse non noverit: secundum illam locutionem: « Tentat » vos Dominus Deus vester, ut sciat¹, » id est, scire faciat vos; et, « Exurge, Domine², » id est, fac nos exurgere. Cum ergo ita dicatur nescire Filius hunc diem, non quod nesciat, sed quod nescire faciat eos, quibus hoc non expedit scire, id est, non eis hoc ostendat: quid sibi vult nescio quæ præsumptio, quæ annis computatis certissimum sperat post septem annorum millia diem Domini.

II. Nos igitur, quod nescire nos Dominus voluit, libenter nesciamus: et quæramus quid velit sibi iste titulus, qui scribitur « De octavo. » Potest quidem etiam nulla annorum temeraria supputatione dies judicii octavus intelligi, quod jam post finem hujus sæculi accepta æterna vita, tunc non erunt animæ justorum obnoxie temporibus; et quoniam omnia tempora septem dierum istorum repetitione volvuntur, octavus forte ille dictus est, qui varietatem istam non habebit. Est aliud quod hic non absurde accipi potest, cur octavum dicatur judicium, quod post duas generationes futurum est, unam quæ ad corpus, alteram quæ ad animam pertinet. Ab Adam enim usque ad Moysen genus humanum vixit ex corpore, id est, secundum carnem, qui etiam exterior et vetus homo dicitur³, et cui Vetus Testamentum datum est, ut quamvis religiosus, tamen carnalibus adhuc operationibus futura spiritalia præsignaret. Hoc toto tempore quo secundum corpus vivebatur, « Regnavit mors, sicut Apostolus ait, etiam in eos qui » non peccaverunt. Regnavit autem ex similitudine prævaricationis Adæ⁴, » sicut idem dicit: quoniam usque ad Moysen accipiendum est, quo usque Legis opera, id

¹ Deut. xii, 3. — ² Psal. lxxvii, 7. — ³ Ephes. iv, 22. — ⁴ Rom. v, 14.